

IN MEMORIAM
 PROF. DR. I.M. VAN DER VLERK

Op 29 juni 1974 overleed, op de leeftijd van 82 jaar, Isaak Martinus van der Vlerk, oud-hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Leiden en lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen.

Nauwelijks 3 maanden daarvoor mocht ik van hem een brief ontvangen die nog even vol van de van-der-Vlerkiaanse "esprit" was als 25 jaar geleden. Zo verflauwde zijn geest nooit en had je het idee dat hij niet ouder werd. Vandaar, ondanks zijn 82 jaar, toch die verbijstering van het onverwachte wegvallen van iemand waarmee je zo in je hele wording verbonden bent.

Na zijn studie aan de Universiteiten van Groningen en Basel besloot hij een proefschrift te schrijven over de stratigrafie van het Tertiair van het toenmalig Nederlands-Oost Indië. Hij vond K. Martin te Leiden bereid om als promotor op te treden. Van der Vlerk zelf, in zijn "Evolutie van een embryo" (1968), vertelt over zijn bezoek aan Martin bij die gelegenheid. Nadat Martin uiteengezet had dat de fauna van Indië een autochtone was en dat, indien hij sprak van Mioceen en Pliocene, die woorden tussen aanhalingstekens gedacht moesten worden, antwoordde hij met de vraag of het dan niet beter was een locale indeling te gebruiken en pas later, via locale indelingen in tussenliggende landen, de correlatie met Europa tot stand te brengen. Deze eenvoudige, maar fundamentele visie, zal hem later ook tot de Nederlandse indeling van het Kwartair brengen en hij zal die ook ongemerkt op zijn leerlingen overbrengen door de didactische opbouw van zijn stratigrafie-colleges: werkend vanuit de locale stratigrafische opeenvolgingen, stap voor stap naar verdere correlatie en integratie.

Na een 6-jarig verblijf in Nederlands-Indië als geoloog bij de Dienst van de Mijnbouw (gedurende welke hij zijn beroemde letterclassificatie, gebaseerd op foraminiferen, schreef), werd hij privatdocent aan de Universiteit te Leiden. In 1938 volgde zijn benoeming tot buitengewoon hoogleraar en in 1947 tot hoogleraar. De excursies die hij hield in die jaren na de oorlog waren onvergetelijk voor hen die ze meemaakten. Zelfwerkzaamheid voor de student in plaats van uitsluitend uitleg bij profielen was daarbij als een vroege voorpost van universitaire onderwijsvernieuwing. Maar zijn overdracht of methode was in wezen niet tijd-gebonden: ze hing in de allereerste plaats ten nauwste samen met de persoonlijkheid van de docent en zijn interesse in en contact met ieder van hen, vooral in de tweede fase van de studie. Het juiste bedrijven van onderzoek werd dan in de eerste plaats geleerd door de altijd met grote bescheidenheid gebrachte opmerkingen in persoonlijke gesprekken of in het veld. Een typerend verhaal uit die excursietijd direct na de oorlog is het volgende. Escher had de hoofdstukken van zijn Algemene Mineralogie en Kristallografie, citaten uit Winnie de Poeh, meegegeven. Nu had ik, als Poeh-fan, bij die eerste gelegenheid na de oorlog in Engeland, naarstig naar een Engelse editie van Poeh gezocht en gevonden. Nauwelijks had

ik dat de professor laten zien of hij begon iedereen te vertellen dat ik Winnie de Poeh gekocht had omdat ik dacht dat het een mineralogie-boek was.

In 1961 ging hij met emeritaat; eerst was hij tot 1966 verbonden aan het Shell-laboratorium in Rijswijk waar hij zich volledig toelegde op de studie van de evolutie van *Lepidocyclus*. Dan kreeg hij een plaats, buiten bezwaar van 's Rijks schatkist, in het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie waar hij zijn werk kon voortzetten en overdragen aan jongeren.

Het typerende van zijn voordrachten en van veel van zijn publicaties was dat hij de hoge wetenschappelijke kwaliteit combineerde met anecdotes, subtiele grapjes of onverwachte formuleringen. En dat dan altijd op de juiste plaats en tijd. Het "Geheimschrift der Aarde", in samenwerking met Kuenen geschreven, dat in verschillende talen werd uitgegeven, heeft veel van die formuleringen die je niet gemakkelijk vergeet; zo zullen weinigen van zijn studenten en lezers vergeten hebben dat *Tyrannosaurus rex*, ondanks zijn schrik-aanjagend uiterlijk, geen gevaarlijk roofdier was maar een "laffe aasvreter". Toen ik onlangs in het Brits Museum voor het skelet van dit dier stond, schoot me de zin automatisch weer te binnen.

Nederland in het IJstijdvak, geschreven samen met Florschütz, was de andere grote publicatie. De invloed van de denkbeelden daarin (en in de later gepubliceerde Engelse samenvatting) is van grote betekenis geweest voor de kwartairgeologie in Nederland en daarbuiten. Het was fascinerend in de jaren dat ook dit boek gestalte kreeg, in het Leidse "Kwartair centrum" te werken. Een soort ideale universitaire samenleving en opleiding, voortdurend in contact met de docenten of met hen op excursie naar Tegelen, Overijssel of Friesland, op de fiets of in zijn (zoals hij zelf zei) "3e hands D.K.W.tje". De zo karakteristieke silhouetfoto van van der Vlerk en Florschütz op de schaatsmoge van deze periode getuigen: midden op het Mekelermeer in Drente werd een gat in het ijs gehakt om een boring te maken. Om tijdens dat werk warm te blijven werden, om beurten, rondjes gereden om het boorgat.

Ook het leven van Prof. Van der Vlerk is nu afgesloten en daarmee een stuk geschiedenis van de geologische wetenschap en van het onderwijs in de geologie. Hij was een bezielde wetenschapper, maar vooral ook een groot mens. Bij het terugblikken op dit leven uit-een-stuk is het dan ook moeilijk je niet door emoties en herinneringen mee te laten voeren.

Thomas van der Hammen

Een volledige lijst van de publicaties van I.M. van der Vlerk, tot en met 1961, staat vermeld in het gedenkboek dat verscheen bij gelegenheid van zijn 70e verjaardag ("Evolutionary Trends in Foraminifera". A collection of papers dedicated to I.M. van der Vlerk on the occasion of his 70th birthday.

Elsevier Publ.Cy., 1963)

Nadien verschenen:

1962

Van der Vlerk, I.M. & Ph. H. Kuenen. Geheimschrift der Aarde. 7de druk (Palladium-paperback, no. 1).

1963

—— Biometric Research on Lepidocyclina. *Micropaleontology*, 9(4):425-426.

—— Biometric Research on European Lepidocyclinas. (1964) — *Proc.Kon.Ned.Akad.Wet., Ser.B.*, 67(5):1-10.

1966

—— & F. Gullentops. Progrès en Stratigraphie du Quaternaire depuis le Congrès d'Espagne. Report of the 6th International Congress on Quaternary, Warsaw 1961, 1:157-164.

—— Stratigraphie du Tertiaire des domaines Indo-Pacifique et Mésogéen, Essai de Corrélation. *Proc.Kon.Ned.Akad.Wet., Ser.B.*, 69(2):336-344.

—— Miogypsinoïdes, Miogypsina, Lepidocyclina et Cycloclypeus de Larat (Moluques). *Ecl.geol.Helv.*, 59(1):421-429.

—— & Ph. H. Kuenen. Historia de la Tierra (Spaanse vertaling van "Logboek der Aarde").

—— Peter Pan evolutie. Voordracht Kon.Ned.Akad.Wet., verslagen afd. afd. Natuurk., 75(7):110-113.

—— Korreljatsija tretitsjnych otlozjenij na osnove biometrijskikh issledovanij roda Lepidocyclina. (Russische vertaling van: "Tertiary Correlation based on biometrical investigation of the genus Lepidocyclina"). *Voprosy mikropaleontologii*, 10:302-308.

1967

—— & J.A. Postuma. Oligo-Miocene Lepidocyclinas planktonic Foraminifera from East Java and Madura, Indonesia. *Proc. Kon.Ned.Akad.Wet., Ser.B.*, 70(4):392-399.

1968

—— Evolutie van een embryo. *Geologie en Mijnbouw*, 47(2): 121-125.

—— Two methods of worldwide correlation. *Micropaleontology*, 14(3):334-338.

—— & H.J. Gloor. Evolution of an embryo. *Genetica*, 39(1):45-63.

1969

—— & D.D. Bannink. Biometrical investigations on Operculina. *Proc.Kon.Ned.Akad.Wet., Ser.B.*, 72(3):169-174.

1971

—— Stratigrafie, Paleontologie, Taxonomie, Biometrie — Naam of Getal? *Meded.Werkgr.Tert.Kwart.Geol.* 8(3 + 4): 80-100.

—— & Stempokova-Jirova. Biometricka studie rodu Lepidocyclina a Miogypsina. *Casopis pro mineralogii a geologii*, roc. 16: 435-443.

—— & L. O'Herne. Geological age determinations on a biometrical basis (comparison of eight parameters). *Boll.Soc.Paleontol. Italiana*, 10(1):3-18.

1972

—— La Edad de la Formacion Punta Mosquito, Margarita, Nueva Esparta, Venezuela. *Memoria IV Congreso Geológico Venezolano. Boletín de Geología, Public.Espec. no.5:2085-2092.*

—— & Ph.H. Kuenen. *Geornale del Borde della Terra.* (Italiaanse vertaling van "Logboek der Aarde").

—— , J.F. de Bock and A. Sirotti. Biometrical investigations on Operculina and Lepidocyclina. *Boll.Soc. Paleontol.Italiana*, 11(1):86-93.

1973

—— Nomenclatural and Numerical Taxonomy (Name and Number). *Verhandl. Natur.Ges.Basel*, 84(1):245-255.

—— An improved method of biometrical research. *Proc.Kn.Ned. Wet., Ser.B.*, 76(4):245-259.